

AKPs kvinnepolitikk i valgkampen 1989

Utgitt av RV / AKP (m-l)

Forord

AKP/RV stiller ikke lister ved Stortingsvalget i år. Vi kaster kreftene våre inn i arbeidet for Fylkeslistene for Miljø og Solidaritet. Fylkeslistene er viktige for å samle større deler av opprørsbevegelsene. Vi ønsker å gi protestene et uttrykk i valgkampen. Målet er at de forskjellige opprørsbevegelsene skal forene kreftene og få representanter i nasjonalforsamlinga.

Vi i AKP og RV snakker mye om kvinneperspektiv på politikken, at vi vil se verden gjennom kvinnebriller, og at vi vil jobbe på kvinners premisser. Dette heftet lager vi for å gi konkret og nyttig kunnskap, for å knytte kvinnepolitikken til valgkampen, for å gi gode råd og tips om måter å jobbe politisk sammen på.

Vi håper det vil bli et brukshefte i valgkampen og i den videre opprørskampen, kampen for et annet samfunn i Norge.

Innholdet i heftet gir grunnlag for mange diskusjoner. Vi oppfordrer til det! Synspunkter kan også rettes til undertegnede.

Oslo 3.8.89

Eli Aaby
Kvinnepolitisk
leder, AKP(m-l)

Aksel Nærstad
Leder i RV
Nestleder i AKP(m-l)

1. Kvinnepolitikk og valgkampen - 89.

Arbeidet med å lage Fylkeslistene.

I arbeidet med å lage Fylkeslistene for miljø og solidaritet til et landsomfattende listesamarbeid, har det vært gjort mye arbeid for å samle opposisjonsbevegelsene, det som på 70 tallet ble kalt grasrota. Det er blitt snakka mye om at vi må ha kvinneprofil på listene og kvinneperspektiv på politikken. AKPerne snakker særlig mye om dette.

Hva er egentlig dette kvinneperspektivet?

Det er jo ikke sånn at vi kan alt om kvinnepolitikk fordi vi er kvinner, vi kan også trenge diskusjoner og skoloring for å finne ut hva som er kvinneperspektivet i politikken.

Det er jo heller ikke slik at erfarne politikere veit alt om politikk heller, sjøl om det altfor ofte er slik at de vil bestemme *hva som er politikk*.

Ei vennine av meg som har vært aktivist både i Krisesenter- bevegelsen og Kvinnefronten, og jobber i barnevernet, hun sier: «Jeg er jo kanskje dum, men hva er detta med kvinneperspektiv? Er det bare sånn som jeg mener at politikk skal være, eller er det noe jeg ikke har skjønt? Jeg er jo ikke så aktiv i fagforeninga og diskuterer jo ikke så mye politikk. Så jeg trenger nok å få mere politikk innabords før valgkampen begynner.»

Kvinnebriller på den økonomiske politikken.

I AKP så tenker vi oss at det viktigste å markere kvinneperspektivet på i denne valgkampen er den økonomiske politikken.

Økonomiske argumenter er så bastante og definitive, mange jenter føler seg usikre på dette feltet. Når de kjente politikerne og Olav Gran Olsson i Dagsrevyen snakker om økonomi så høres det ut som om økonomi er noe som er løstrevet fra resten av samfunnet, og som «vi» ikke har innflytelse eller innvirkning på.

«I likhet med geografi, er økonomi noe vi alle lever i, og har erfaringer med fordi det er en del av vår hverdag. Økonomi er ikke så vanskelig å forstå: Det er en måte å avklare en del avveininger og valg man står overfor.

Det som er problemet med mange økonomers holdning, er at man ikke lenger snakker om å avklare valg, men om at *ett* valg er det eneste mulige. Man snakker om at dette må man av økonomiske hensyn.» Slik begynnte økonomen Jan Mønnesland foredraget sitt på Kvinnefrontens konferanse om

6 timersdagen i 1988. Foredraget er gjengitt i Kvinnejournalen nr 5/6 88.

Offentlig sektor.

Det som skjer med offentlig sektor er spesielt viktig for kvinner. Offentlig sektor omfatter store deler av samfunnet, tog, post og delvis telefon, veier, skoler og store deler av barnehagene, sjukehus og sjukehjem, kultur og helsevern for psykisk utviklingshemmede.

Kvinner er avhengige av offentlig sektor fordi vi er arbeidstakere, brukere og fordi det er vi som må overta omsorgsoppgavene når det offentlige ikke tar ansvaret for dem.

De fleste penga fra de offentlige budsjettene går til kommunikasjon, og helse, sosial og utdanning. De fleste arbeidstakerne i helse, sosial og utdanning er kvinner.

Stat, kommune og fylkeskommunene er de største kvinnearbeidsplassene i Norge. Budsjettkampene handler om kvinners lønns og arbeidsforhold, og etterhvert vil det komme til å handle om nedlegging av arbeidsplasser i stort omfang.

Privatisering.

Når tilbudene i Offentlig sektor skjæres bort snakker Høyre og FrP om at de vil privatisere. Da tenker de fleste på at private firma skal ta over driften av tjenestene, og at folk må betale for dem, ofte i dyre dommer. Kvinner betaler for tjenestene som offentlig sektor yter, både gjennom skatteseddelen og gjennom ekstar arbeidsbelastning i jobben.

Men det er den andre sida ved privatiseringa som rammer kvinner hardest. Den usynlige sida. Om Fylket stenger en institusjon for psykisk utviklingshemmede, så forsvinner jo ikke de psykisk utviklingshemmede menneskene som har brukt institusjonen, arbeidsplassene til kvinnene som jobber der forsvinner riktignok, men arbeidet forsvinner ikke. Arbeidet blir lagt på skuldrene til mødre og andre kvinnlige slektninger. Omfanget av det ubetalte omsorgsarbeidet vil øke.

Kvinner usynlige og ubetalte samfunnsinnsats.

Kvinner utfører i tillegg til lønna arbeid **2,6 milliarder** timer ulønna arbeid. Hvis vi setter ei timelønn på 71 kr (gjennomsnittlig industriarbeiderlønn) tilsvarer dette ulønna arbeid for **185 milliarder** kroner hvert år.

I 1987 tilsvatre dette 33% av Summen for brutto nasjonal produkt i Norge (BNP).

Bente Volder som er RV-representant i kommunestyret i Ålesund har

regna ut hva kommunen sparer på kvinners gratisarbeid, og ekstra utbytting av kvinner, i eldreomsorgen. Summen hun kom fram til tilsvarer 1/3 av det totale budsjettet for Ålesund kommune.

Hun tok utgangspunkt i at kommunen skulle ha betalt lønn tilsvarende ltr. 15 for de som utførte pleiearbeid i hjemmet, og at de hadde hatt full bemaning på sjuke og aldershjem.

Tallene kan beregnes for din kommune også, men vær forberedt på at det kan være vanskelig å få de opplysningene du trenger fra kommuneadministrasjonen.

Rasering av offentlig sektor.

Raseringa av offentlig sektor rammer også kvinner som brukere.

De fleste pasientene på sjukehjemma er kvinner, kvinner lever gjennomsnittlig 7 år lenger enn menn.

Både i Sør Trøndelag og i Akershus er tilbudet om sterilisering for kvinner noe av det første som blir stoppa når fylkeskommunen skal spare penger.

I Nordland blir fødestuene stengt om sommeren for å spare penger, uten tanke på hva dette fører med seg av økt usikkerhet for mor og barn.

I Oslo er Mødrehygienekontoret lagt ned for 1 år siden.

Over hele landet sloss Krisesentrene fortsatt for å sikre penger til driften.

De fattigste får svi mest.

En ekstra grunn for kvinner til å sloss mot privatiseringa av helsevesenet er retten til sjølbestemt abort. I abortloven åpnes det ikke for at abort kan utføres på annet enn offentlig godkjente sjukeus, og loven stiller krav til utstyr og personell. Loven slår også fast at abort er gratis. I mange andre land ser vi at abortsøkende er henvist til private klinikker, hvor du får bedre behandling jo mer du kan betale.

Raseringa av det offentlige tilbudet rammer arbeiderklassen hardere enn de rikeste. De rikeste har bedre helse, mindre helsefarlig arbeid. De rikeste har penger til å kjøpe seg tjenestene som det offentlige slutter med, eller kjøpe seg bedre tjenester når det offentlige tilbudet blir for dårlig.

Arbeidsløsheten er stigende i Norge. I juli 89 var 85 000 helt uten arbeid, inkludert de på tiltak var tallet på arbeidsledige 115 000. Dette er høye tall til å være juli. Utsiktene for høsten ser ut til å bli ca 140 000 helt uten arbeid. Arbeidsløsheten stiger for kvinner og ungdom.

Rasistisk propaganda sprer seg, og vinner lettere fotfeste enn i oppgangstider. De åpne rasistene støtter seg til statens innvandringspolitikk. Kvinneregjeringa til Gro Harlem Bruntland har innført lov-endringer som stenger grensene enda mer for innvandrere fra den 3dje verden. Reglene for familiegjenforening er blitt ytterligere skjerpa, innvandrer kvinnenes

situasjon vanskeligere.

En meningsmålingsundersøkelse våren 1989 viste at yngre konservative menn er mere mot kvinnefrigjøring enn mot innvandring. Vi er for begge deler!

Hvem bestemmer over pengene?

I Norge i dag er det ikke reingjøringshjelpene i Oslo kommune som bestemmer hvordan pengene fyttles mellom privat og offentlig. Hadde det vært det, så hadde nok ikke Oslo kommune bestemt å slutte å vaske vinduene på skolene i samme måned som dem legger ned grunnsteinen til byhallen i Oslo.

Offentlig og privat sektor er ikke to adskilte pengesekker, sjøl om det ofte høres slik ut. Hvordan pengene blir flytta fra offentlig til privat eller omvendt er også bestemt av valg.

I 1987 ble det brukt 7,2 milliarder til investeringer i innredning og varebiler i varehandelen. Samme år var de samlede investeringene i helse- og skolevesen 6,7 milliarder.

I 1987 var de samlede investeringene i kommuner og fylker ca 13 milliarder, samtidig ble det brukt 22,5 milliarder til investeringer i bank, finans, nye kjøpesentra og innredninger der. Varehandelen i Norge er utbygd til å betjene 12 millioner mennesker.

Hvordan penger brukes, fordeles og investeres i offentlig sektor er også resultat av valg. Om handelsbalansen med utlandet viser overskudd eller underskudd er også resultat av valg.

Norge har gjeld til utlandet, i all vesentlig er det innskudd som utenlandsk kapital har i norske banker. Rentenivået er høyt i norske banker, derfor setter de penga der. Dette har med valutakurser og etterspørsel etter den norske krona å gjøre. Det høye rentenivået er resultat av valg, en bevisst politikk fra staten og regjeringas side, og ikke en uungåelig skjebne som er blitt kasta på oss.

Har staten penger, eller har den det ikke?

Staten og statsbankene har ikke gjeld i det hele tatt. Den norske staten sitter med 80 - 90 milliarder i formue.

Statsbudsjettet har gått med *overskudd* hvert år siden 1980.

Hvis det hadde vært sånn i min lille husholdning, at jeg hadde gått med flere ti tusener med overskudd hvert år, så kunne jeg jo ha kjøpt meg varer eller tjenester jeg hadde lyst på og brukt for. Og hvis jeg etterhvert hadde 80.000 i banken, så kunne jeg nok ikke ha gått rundt og klaga over dårlig råd, uten at venner og kolleger hadde rista på hue, klappa meg på skulder'n og sagt at «nå får du tenke deg om to ganger og heller se det

positive i situasjonen, og kanskje du kan dele litt av bankkontoen din med oss?»

Sånn var nok statsadministrasjonen og regjeringa redd for at vi skulle begynne å si noen og enhver, hvertfall forandra de bokføringsmåten for statsregnskapet i 1985. De forandra på innholdet i de forskjellige postene, de skilte ut overskuddet fra oljesektoren, det ble vanskeligere å sammenlikne statsregnskapet med tidligere års regnskaper.

Økonomen Jan Mønnesland har satt opp tallene i statsregnskapene sånn at de inneholder de samme faktorene som før 1985. Vi ser da at i budsjettet for 1989 ligger det an til overskudd på 9,8 milliarder. Sånn som det går fram av offentlige dokumenter, blir overskuddet 4,9 milliarder.

Hvem er omstillinga nødvendig for?

Men står det ikke dårlig til med Norge da? Må vi ikke alle stramme inn, godta lønnslov og arbeidsløshet og nedskjæringer på sjukehusene og skolene?

Alle de etablerte partiene er jo enige i at det må « omstilling», « nru operasjon» og « ny kurs» til.

Det vi får høre igjen og igjen er en politisk linje, et politisk syn på situasjonen. Men det er ikke den eneste sannheten. Sjøl om det høres slik ut på Dagsrevyen. Omstillingstilhengerne, staten og kapitalen, har nesten enerett på å spre sitt syn på hva som er bra og «tvingende nødvendig». Informasjonen som når oss gjennom de fleste massemedia er ikke nøytral, sånn som det framstilles, men uttrykker en bestemt politisk oppfatning av utviklinga av kapitalismen i Norge.

Når vi vil legge fram et annet syn på situasjonen, når vi vil se omstillinga fra ståstedet til arbeiderklassen og vanlige folk, så taler vi makta midt i mot. Sjøl om vi ikke er så mange så bruker de tenkelige og utenkelige metoder for å få oss til å holde munn og slutte å være opprørere.

De som vanligvis uttaler seg om den økonomiske situasjonen er eksperter og politikere. De forteller oss på mange usynlige måter at dette ikke er noe alle og enhver har greie på. Men vi er eksperter. Vi er eksperter på vår egen hverdag og vår egen økonomiske situasjon.

Hvem er for dyre?

Kronargumentet mot utbygging av offentlig sektor er at Norge har ikke råd. Offentlig sektor er for dyr, derfor må det skjæres ned på tilbudene.

Kvinner er for dyre. Mere enn halvparten av alle ansatte i stat og kommune er kvinner. 44% av de yrkesaktive kvinnene jobber i offentlig sektor, de fleste i kommunene. I Norge er kvinnelønn lavlønn, arbeidstakerne i offentlig sektor er billige! Mange kvinner jobber deltid, og på ubekvemme tider av døgnet. Mange kvinner er i full jobb, men har ikke råd til å

forsørge seg sjøl. Vi lever av skifttillegga sier mange kvinner i helse-sektoren.

Vi kan jo spørre oss hvor mye dette hadde kosta dersom kvinnene hadde fått betalt som industriarbeidere, og om det offentlige skulle betalt for alt omsorgsarbeidet offentlig sektor egentlig burde tatt seg av. Regnestykket til Bente Volder gir oss en pekepinn.

Lønnsoppgjøret for de ansatte i kommunal sektor ble utsatt mange uker i år, Kommunenes Sentralforbund ville ikke gi samme lønnstillegg som staten, med begrunnelsen at det var så mange arbeidstakere at det ville bli for dyrt å gi kommunalt og statelig ansatte like lønnsvilkår.

Den samme argumentasjonen møtte sykelpeierne i Bærum for noen år siden da de gikk i forhandlinger med kommunen om å få samme lønnsavtaler som andre med treårig helse og sosialfagelig utdanning.

Begge gangene har kommunene måttet gi seg.

Men det er ikke bare de ansatte som gjør at helse- og utdanningssektoren blir så dyr. Pasienter og klienter er dyre. Det er elever også. Arbeidsløse, enslige forsørgere, uføretrygdede og minstepensjonister er også for dyre i dette samfunnet.

Hvis vi sammenlikner Norge med de andre OECD landa, ser vi at Norge bruker en mindre del av BNP til offentlig og privat forbruk. Allikevel sier Gro i nyttårstalen og Olav Gran Olsson i Dagsrevyen at det «private og offentlige forbruket er altfor høyt.» « Vi har levd over evne,» sier de.

Det de egentlig mener er at menneskene i dette samfunnet er for dyre! Økt levealder, og dermed økte utgifter til eldreomsorg, er en «uheldig utvikling». Folk som vil fortsette å bo i distriktene, og som sloss for næringsgrunnlaget der, blir brysomme sandkorn i kapitalens maskineri, de står bl.a. i veien for en «nødvendig» og «uungåelig» tilpasning til EF's indre marked.

Stadig flere stiller seg spørsmålet om vi ikke egentlig trenger et annet samfunn, der menneskene ikke er problemer, men ressurser. Et samfunn der menneskenes behov er i sentrum, ikke kapitalens.

Hva koster egentlig omstillingspolitikken?

Oslo kommune har råd til Byhall, Galleri Oslo, og da paven holdt messe på Akershus festning hadde Oslo Kommune bygd en plattform han kunne stå på som kosta 1,3 millioner norske kroner.

Dette har offentlig sektor i Oslo råd til, men hva koster det?

Over 100 nye prostituerte på gata første halvår i år.

Barnevernsinstitusjonene har ikke budsjettmidler til drift ut året.

Skolene skal slutte å ta inn vikarer når lærerne er sjuke. Hundrevis av

unger og ungdom kommer i drift på gata og rekrutteres til stoffmiljø.

Barnehager og sjukehjemsavdelinger stenges.

Folk møter væpnede vakter ved stengte sosialkontorer når de krever sin rett etter lov om sosial omsorg.

Liggedøgn på sjukehusene er gått kraftig ned, og egenandelene går opp.

Standarden på reinholdet reduseres, på mange skoler blir det ikke vaska hver dag lenger.

Yrkesaktive går mange steder foran trygdede i behandlingsskøene.

På mange flere måter blir menneskene i samfunnet redusert til utgiftsposter. Dette kyniske menneskesynet gjennomsyrrer det kapitalistiske samfunnet vi lever i.

Distriktene koster også for mye.

Det er ikke bare levende mennesker som er for dyre, hele landsdeler og næringer er i ferd med å raseres. Distrikter og lokalsamfunn legges ned. Hensynet til eksportnæringer og tilpasning til EF betyr mere enn livet og livsmiljøet til menneskene som hører hjemme der.

Et samfunn med en slik grunnholdning til menneskene trenger å forandres. Det vi kan gjøre for å forandre samfunnet nå, er bl.a. å sørge for at det blir opprørere på Stortinget. Sånn at oppbruddsbevegelsene, grunnplanet og de «dyre» folka og distriktene får talerør i nasjonalforsamlinga også. Dette vil virke til at informasjonsstrømmen blir litt mindre ensretta. Det vil gi økt oppslutning til, og tru på, kampen for å forandre samfunnet.

Eli Aaby.

2. Kvinneprofil - også menns ansvar

Det er utenkelig å si at det er innvandrerne som må ta ansvaret for at Fylkeslistene for miljø og solidaritet får en klar anti-rasistisk profil. Men kvinneprofilen ser vi menn som kvinnes ansvar. Vi kan si det er viktig med kvinneprofil og etterlyse kvinneinitiativer og kvinnemarkeringer. Men hva gjør vi menn med det?

Kvinneprofilen er avgjørende

Sjøløst er en kvinneprofil i valget viktig for å treffe halve befolkninga. Men det er spesielt viktig for Miljø- og solidaritetslistene. Kvinner stemmer mer radikalt enn menn, og spesielt yngre kvinner. 18 prosent av

menn under 20 år stemmer Frp, mens bare 6 prosent av kvinnene. Samtidig er hjemmesitterprosenten større blant de yngste veigerne. 25 prosent av aldersgruppa 18-19 år og 31 prosent av gruppa 20-24 år stemte ikke ved siste stortingsvalg, mens prosenten varierer mellom 13 og 16 for alle over 30 år.

Kvinnene har mindre partiloyalitet/ partibinding enn menn, og har i mindre grad enn menn bestemt seg for hva de vil stemme. Tilsammen utgjør de som ikke har bestemt seg for hva de vil stemme og de som antagelig ikke vil stemme, flere hundre tusen personer - anslagsvis ca en million. Tenk om 10 prosent av dem ville stemme på Fylkeslistene!

Javel, det var nyttige opplysninger. Dette understreker at det er helt avgjørende for valgresultatet at Fylkeslistene har en skikkelig kvinne-profil - at de legger vekt på kvinners situasjon og er troverdige forkjempere for kvinner. Men hva har dette med oss menn å gjøre?

To partilederdebatter

Vidar Våde overraska positivt så si alle vanlige folk som så på partilederdebatten i 1983. Her var det en som snakka vanlige folks språk og om deres liv. Mest overraska han kvinnen, for helt utenom »de viktige temaene» tok han opp pornoen og den kvinneforakten den representerer. Tenk en mann som snakka om kvinner.

Jeg så ansiktet til Gro Harlem Brundtland da jeg i partilederdebatten i 1987 tok opp kvinners gratis omsorgsarbeid. Hun var overraska (men ikke positiv!). Etterpå har jeg fått høre fra mange kvinner at det var så bra at jeg som mann sa noe om kvinner.

Hadde kvinner sagt det Vidar og jeg sa i disse debattene, så hadde det ikke blitt huska. Men fordi det er så uvanlig at menn snakker om kvinners krav og liv, så blir små saker huska.

Hva kan menn gjøre?

Vi bør for det første sette oss inn i kvinnepolitikk, og ikke se på det som noe om ikke angår oss. Å lese dette heftet er en bra begynnelse.

Vi kan se på saker med kvinnebriller på. Hvordan rammer innsparingene i offentlig sektor kvinnene spesielt? Hvem er arbeidsledige i kommunen? Hvem ligger lavest i lønn?

Vi kan snakke med andre om hvorfor nettopp Fylkeslistene står for kvinners interesser.

Vi kan sjøl gå i spissen for å lage egne valgkampmarkeringer med kvinnevinkel. Ja, her vil det også være saker som ikke engang er spesielle

kvinner, men som likevel er det. Tenk dere en skikkelig markering med menn mot porno eller en markering for lere barnehager. Hva med egne kvinnepolitiske utspill fra menn på listene?

Vi kan sette opp plakater (som koster) med kvinnetekst og dele ut løpesedler.

Støtte kvinnene på lista og i valgkampgruppene

Det står en annen artikkel i dette heftet om å arbeide på kvinners premisser. Den har vi menn mye å lære av, og vi bør få til noe av det i valgkampen. Noen saker burde være enkelt å få til. Hvordan faller svarene på spørsmåla nedenfor ut? Kan vi menn hjelpe kvinnene på lista med å skaffe opplysninger, være med som støttespillere på møter o.l.? Tar vi ansvaret for barn slik at kvinner kan delta på møter o.l.? Hører vi på hva kvinnene sier og følger opp deres forslag? Hvem prøver vi å få med i aktiv valgkamp? Gir vi respons, og stoler vi på (og viser det) at tinga blir gjort bra sjøl om det ikke blir gjort akkurat som vi vil? Jobber vi sammen med kvinner - eller gjør vi ting aleine eller bare sammen med andre menn?

Det kommer ikke av seg sjøl

Vi menn kommer ikke til å legge vekt på kvinneprofil, kvinnepolitiske saker og på å få kvinner med i valgkampen hvis vi ikke setter opp store huskelapper. Det »naturlige« for oss er legge dette ansvaret på kvinner, og sjøl ture fram med det vi er opptatt av, jobbe sammen med menn og sette oss sjøl i rampelyset i stedet for å få kvinner fram.

Hva vi menn klarer å gjøre for at Fylkeslistene skal få en kvinneprofil, er avgjørende for valgresultatet.

Aksel Nærstad

3. Hvordan jobbe på kvinners premisser?

Vi trykker her et notat Kjersti Ericsson skreiv høsten 1988. Det ble da spreidd til en del personer i AKP og RV.

Jeg har prøvd å tenke litt på hvordan en kan konkretisere arbeidsmetoder som kvinner (og sikkert mange andre) gjerne vil ha inn i valgjobbinga. Tror ihvertfall det er fem problemer som må tas opp i uprioritert rekkefølge):

- 1) Hvordan støtte og beskytte lederne - de som skal være de viktigste ansiktene utad, stå på de første plassene.
- 2) Hvordan sikre at også «fotfolket» får annerkjennelse for sin innsats, virkelig betyr noe, ikke er grå arbeidsmaur bak noen strålende stjerner.
- 3) Hvordan utvikle politikk på en kollektiv måte, der ikke bare racerne og de kvikke hodene kan delta, og der politikk ikke bare er å kunne masse tall og fakta og innvikla argumentasjonsrekker.
- 4) Hvordan løse uenigheter uten bruk av hersketeknikker og uten personlig bitterhet og uvennskap som resultat.
- 5) Hvordan få gjennomslag - bli synlig - tiltrekke seg media uten nødvendigvis å stille opp på de premisene det borgerlige valgsirkuset legger opp til.

Når det gjelder punkt 1) tror jeg det er mulig å komme fram til noen konkrete tiltak som vi kan (må !) forplikte oss til i forhold til dem som skal stå på de første plassene. Det er viktig å få høre hvor flink og flott du er, og at folk gjør koselige ting for deg. Men enda viktigere er konkret, politisk støtte, at folk tar ansvar og forplikter seg til å kjøre kampen sammen med deg, at du ikke blir stående aleine når det blåser, men tvert imot er garantert at støttetroppene strømmer til for å delta i slaget på din side. Her er noen forslag, litt på måfå:

- De tre første plassene deler presset.
- Overalt der det overhodet er mulig, stiller to, til møter, i paneler, intervjuer etc.
- Garantert supportergjeng i salen alle steder som er åpne for publikum. Supportergjengen sitter ikke bare og ser beundrende på, men deltar i diskusjonen, støtter den som sitter i panelet, og letter presset på å skulle svare på alt, ta alle argumenter etc.
- Blir du angrepet i pressa el. lign., garantert at min. 3 rykker ut til forsvar for deg, sjøl om du har gjort en brøler. Forsvarer ikke brøleren, men fremhever alt det andre du har gjort, forsvarer retten din til tabbekvote.
- Du har rett til å være deg sjøl, ikke press på for å forandre stil og

personlighet.

- Få mest oppdrag på det du kan og er interessert i - ikke måtte være verdensmester.
- Det er lov å ikke vite - og å si det høyt.
- Hviledager og «læredager» (som er to forskjellige ting !) legges inn i planen.
- Garantert «sekretærhjelp» til å finne fram nødvendige matriale etc.
- Et praktisk støtteapparat - bli kjørt til og fra møter, folk som kan trå til med praktisk hjelp, alt fra å betille legetime for deg til å ta lørdagshandelen hvis du ikke orker eller rekker.
- Det kan aldri bli for mange blomster!
- Går noe skeis, enten et møte eller hele valget, så er det et kollektivt ansvar, ikke forgrunnsfigurens feil.

Når det gjelder punkt 2) trur jeg det vil kreve at vi bruker mer tid på samspillet mellom «topper» og «fotfolk» enn det vi vanligvis gjør. Det betyr at vi ikke kan lage et så hesblesende program for toppene som vi vanligvis gjør, og at oppgavene må fordeles på flere (noe som vil gå utover kjendisieriet). Innarbeide en stil med at innleder og fotfolk snakker sammen på forhånd om møter o.l., oppsummerer og utdeler gjensidige blomster over en kaffekopp eller en pils etterpå. Trur også det vil kreve en valgkampløse som legger forholdsvis stor vekt på «omsorgsfunksjonen» overfor grunnplanet, følger med, gir ros, anerkjennelse, blomster, tar gode ideer og eksempler fra rundt omkring opp i seg og gjør dem til en del av den sentrale valgkampen. Omsorg for andre kan ikke være listetoppens oppgave.

Til punkt 3): Politikk er som sagt mer enn tall og fakta og lange argumentasjonsrekker. Konkrete historier og eksempler fra vanlige folks liv er bra politikk. Kanskje bør valggruppene få i oppgave å utdjupe og utvikle politikken vår på ulike områder ved å samle inn slike historier som enten illustrerer et poeng, bringer fram nye fakta, reiser nye problemer, kan brukes i atitasjonen etc. Det er viktig å bringe folk, hverdag og virkelighet inn i politikken, det er faktisk et sentralt metodespørsmål for oss.

Til punkt 4): Her trur jeg ikke løsninga først og fremst er en masse konkrete, formelle regler, men snarere en slags «vær varsom- plakate» og et høyt bevissthetsnivå hos sentrale personer.

Noen punkter:

- Uenigheter er til for å løses, ikke drives.
- Argumenter er til for å overbevise, ikke for å score poeng eller gjøre andre små.
- Svar på innholdet i et argument, ikke gjør det ugyldig ved å henvise til talerens kjønn, yrke eller annet.
- Vi er på samme lag, vi har mer enn nok av fiender ellers!
- Ofte er det viktigere å bevare vennskap og politiske kollektiver enn å få hundre prosent rett.
- Tenk over hva vi er enige om, og hva vi er uenige om. Ofte kan det være nyttig å oppsummere hva en er enig om for å kunne se uenighetene i naturlig størrelse. Da blir det også bryet verdt å løse dem, kanskje?

Kvinnelista på Island har en regel om at de aldri har avstemninger, de «diskuterer til de blir enige» (eller kanskje til partene er utmatta). Etter mitt syn håpløst. Men jeg synes det er viktig å ha ei linje for å strekke seg nokså langt for å få til en enhet, om nødvendig kompromisser som ikke er helt ideelle.

Til punkt 5): Vi driver sjølsagt ikke valgkamp førdt og fremst for å ha det koselig sammen mens det står på. Vi driver valgkamp for å fremme ei politisk linje eksternt, for å få gjennomslag blant folk, for å prøve å få en plass på tinget. Når vi prøver å finne fram til en annen måte å jobbe på enn den tradisjonelle, så er det jo fordi vi mener det vil gjøre det lettere å slå igjennom eksternt, fordi det vil utløse krefter og entusiasme hos flere, både kvinner og menn. Men vi må ha ei egen linje for å gjøre oss synlige. Er det noe kvinner er innstilt på, og sugne på, så er det nettopp å sloss seg ut av usynliggjøringa. Vi må gå til oppgaven med den innstillinga at vi skal

«plante oss i synet på dem
så de ser stjerner
og gnistrende røde flekker
uten ende.
Jaggu skal vi det!»

for å sitere et dikt av meg sjøl. Etter mitt syn har vi en del utmerka erfaringer å bugge på nettopp når det gjelder å synliggjøre kvinner, kvinnepolitikk og kvinners hverdag. «Jenter for Jorunn» er en slik erfaring, valgkampåpninga til RV i 1987, med klessnora opp gjennom Karl Johan, er en annen, jobbinga på «Nordisk Forum» i sommer er en tredje. Fra mange felter i kvinnepolitikken har vi dessuten erfaring med fantasifulle aksjoner. Jeg trur vi kan få til en fargerik, offensiv og svært synlig valgkamp, hvis vi

bl.a. bygger på disse erfaringene, og andre erfaringer som er gjort av kvinner og menn i valgkamp og annen type kamp. La oss ikke være redde for å være annerledes, snarere vert i mot! Hvis vi våger å være oss sjøl nokså hemningsløst, som f.eks. Veslemøy da hun tok et stev på TV, da tror jeg vi har muligheter til å slå igjennom.

Kjersti.

4. « Noen erfaringer til nå »

Fram til 1.juni foregikk mye av arbeidet gjennom guttas nettverk, på bakrommene og over telefon. Det var viktig å få til bredden på listene og flere av listene venta til siste øyeblikk før de bestemte seg for å bli med.

«Bredde» ble viktig for at ingen skulle kunne ta Fylkeslistene for at dette var AKP og NKP i ny frakk. Allikevel har slike angrep kommet, både på personer, og på hele listearbeidet. Fylkeslistene er blitt en trussel mot SV og DNAs innflytelse på venstresida.

Hvem sine premisser «teller»?

Det viste seg at i vurderingene av hva som var bredde, hvem som var kjente kandidater som kunne representere bredden, så blir kvinner og menn ulikt vurdert, og vurderer ulikt.

Det er også ulike vurderinger av arbeidet som blir gjort. F.eks i Østfold. Der har de lagd et bredt kvinneinitiativ med utgangspunkt i kontakter fra 8.mars arbeidet. Jenter fra kvinnefronten, husmorlaget, fagforeninger og kvinner uten organisasjonstilhørighet starta valgforbredelsene høsten 88, bl.a. inspirerte av kvinneinitiativet i Oslos store møte.

Jentene i Østfold har vist at det går an å jobbe på kvinners vis med valgkamp. I Kvinneinitiativet diskuterte de masse om hvordan de kunne arbeide sammen, lage et fellesskap som var til å stole på, sånn at ingen skulle bli stående igjen med jobben og ansvaret aleine. En lang periode var de mere opptatte av å diskutere måter å jobbe på enn den politiske plattformen. De møttes ofte om formiddagen, og dermed blei de jo usynlige i det «politiske landskapet» i fylket sitt.

Jentene i Østfold var representert i samtalegruppa sammen med andre som skulle forhandle seg fram til en Fylkesliste i Østfold. I januar blei samarbeidet brutt, de som var mot kjønnskvalifisering og åpen nominasjonsprosess av listetoppen forlot samtalegruppa. De som brøyt samarbeidet i januar lagde seinere sin egen liste, Folkealliansen.

Kvinneoffensiv - jentene ga seg ikke, og det blei mye

stridigheter om lista i Østfold. 12 juni kunne vi lese i avisene at koordinasjonsrådet for Fylkeslistene valgte å kaste vrak på Fylkeslista og Kvinneinitiativet for å få Reidar T. Larsen på topp på lista i Østfold, og fordi noen av mennene som brøyt samarbeidet i samtalegruppa i januar ikke skulle bli satt uttafor nå.

Hvem lager «bråk»?

Koordinasjonsrådet vist at når det virkelig gjelder blir endel av støtten til kvinners måte å jobbe på, og til kvinneperspektivet i valgkampen, borte i maktkampen mellom de som jobber på de premissenesom teller, nemlig menns premisser.

Jeg har lyst til å trekke en liten parallell: På arbeidsplasser har jenter flere ganger opplevd at det ikke er menn som henger opp pornobilder som får skylda for at det blir utrivelig, men de jentene som river ned pornobildene.

Svært varierende erfaringer.

I andre fylker har jentene jobba på andre måter, i Tromsø har de hatt avgjørende innflytelse på listearbeidet gjennom hele prosessen. Rundt om i landet har kvinner gjort utallige og svært varierte erfaringer med å flytte fram kvinners posisjon i forhold til det parlamentariske arbeidet. Nå er vi inne i en hektisk valgkamp, når den er over vil vi ha stort behov for å oppsummere. Både medgangen og motstanden.

Kjønnskvoltering.

Det blir kvinnelig listetopp på 10 av Fylkeslistas lister, mere enn halvparten av listekandidatene er kvinner.

Det er også blitt vedtatt at det skal være kjønnskvoltering av delegater til Fylkeslistenes landssamlinger.

Jeg mener at dette gir oss et godt utgangspunkt for kvinnepolitikken, men at dette ikke er målet for radikale kvinner.

Fortsatt står igjen å få dette med kvinneprofil og kvinneperspektiv til å bli noe mere enn velmenede abrakadabra.

Eli Aaby

5. Fakta

Lønn.

Lavlønn = timelønn på under kr.59,39
(85% av gjennomsnittlig industriarbeiderlønn 2. kvartal 1987)

Lavlønn er kvinnelønn.

I 1980 var 21% av alle mannlige ansatte lavlønte mot 58% av alle kvinnelige ansatte.

I 1987 var 22% av alle mannlige ansatte lavlønte mot 49% av alle kvinnelige ansatte.

I 1987 for aldersgruppen mellom 25-44 år var 15% av mennene lav-lønte mot 41% av kvinnene.

Gjennomsnittlig beregnet timelønn for alle menn i 1987 var kr.77 og for kvinner kr.62.

Kilde: Levekårsundersøken 1987

Menn tjener mer enn kvinner i alle næringer.

Mannstillegget.

60% av lønnsforskjellen mellom kvinner og menn skyldes kjønn viser en undersøkelse blant funksjonærer gjort av Industri- økonomisk Institutt. De resterende 40% av lønnsforskjellen mellom kvinner og menn skyldes ulikheter i utdanning, alder, yrkeserfar-ing, ansiennitet m.v.

4. september 1959 slutta Norge seg til Likelønnskonvensjonen, vedtatt av den internasjonale arbeidskonferansen i Genev i 1951.

I 1982 tjente heltidsansatte kvinner i kommunene 88,2% av det heltidsansatte menn tjente.

I 1987 tjente heltidsansatte kvinner i kommunene 86,7% av det heltidsansatte menn tjente.

(Omfatter ikke skoleverket, helsevesenet og sosial omsorg)

Kilde: Likelønn et mål for 90-årene, Likestillingsrådet 1989.

Arbeid.

Pr. 5/7.89 var 3,9% eller 86 012 registrert som helt arbeidsledige.

Av disse er 51 371 menn og 34 641 kvinner.

Økningen i arbeidsløsheten er for tida størst blant kvinner.

Dette skyldes sannsynligvis økende problemer i varehendelen.

Kilde:Arbeidsdirektoratet

I 1980 jobbet 83% av alle menn 1300 timer pr. år eller mer, mot 40% av all kvinner.

I 1987 jobbet 78% av alle menn 1300 timer pr. år eller mer, mot 46% av alle kvinner.

Kilde: Levekårsundersøkelsen 1987

87% av alle menn jobber mer enn 35 timer pr. uke mot 45% av alle kvinner.

Gjennomsnittlig arbeidstid pr.uke for menn var på 41 timer mot 29 timer for kvinner.

Kvinner utgjorde 64% av alle sysselsatte (menn og kvinner) innen offentlig, sosial og privat tjenesteyting.

49% av alle sysselsatte kvinner jobbet i disse næringene.

Kilde:Mini-fakta om likestilling, Likestillingsrådet 1988

40% av alle menn må daglig løfte mer enn 20 kg i sitt arbeid, mot 19% av alle kvinner.

42% av alle menn må arbeide i belastende arbeidstillinger, mot 39% av alle kvinner.

40% av alle menn har arbeid som krever gjenntatte og ensidige bevegelser, mot 48% av alle kvinner.

Kilde:Levekårsundersøkelsen 1987

Husarbeid.

Andel i flerpersonhusholdning som:

gjør nesten alt husarbeidet sjøl(1980): Mann 1% Kvinner 43%

» (1987): Mann 1% Kvinner 33%

gjør nesten alle innkjøp sjøl (1980): Mann 9% Kvinner 44%

» (1987): Mann 11% Kvinner 41%

Kilde: Levekårsundersøkelsen 1987

Ektefellers bruk av tid til husholdningsarbeid etter yrkesforhold (1980/81)

	Menn	Kvinner
Begge jobber heltid	2,5t	4,2t
Mann jobber heltid kona på deltid	2,6t	5,6t
Mann jobber heltid kona hjemmeværende	2,6t	6,8t
Begge hjemmeværende	3,6t	6,1t

Alle timetall er pr. dag.

Kilde: Minifakta om likestilling, Likestillingsrådet 1988

Barnehager og barnepass

Pr.15/12.1986 hadde 104 526 barn barnehageplass, 29,1% dekning.

Pr.15/12.1988 hadde 118 852 barn barnehageplass, 32% dekning.

Tallene gjelder alle barnehageplasser; heldag, halvdag, privat og offentlig.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå

26% av barna i alderen 0-6 år mottok regelmessig tilsyn gjennom private tilsynsordninger.

Kilde: Levekårsundersøkelsen 1987

I 1986 fantes det i alt 3487 barnehager, hvorav 2052 var offentlige og 1434 var private. (en med ukjent eierforhold)

Kilde: Statistisk årbok 1988

Forbruker og Administrasjons Departementet beregner behovet for barnehageplasser til å være på 70% dekning.

Pr.1.1.89 var det 369 526 barn fra 0-6 år i Norge, 70% dekning skulle tilsi 258 668,2 barn hageplasser.

Det betyr at det mangler 139 816 barnehageplasser.

Kilde tall: Statistisk Sentralbyrå

Barnehageplass etter alder (1985)(dekning 29%):

4% av barn under 2 år hadde barnehageplass

21% av barna mellom 2-4 år hadde barnehageplass

46% av barna mellom 4-6 år hadde barnehageplass

60% av 6-åringene hadde barnehageplass

Barnehageplass og oppholdstid(1985):

28% av barnehagebarna hadde oppholdstid 6-15 t.pr.uke

26% av barnehagebarna hadde oppholdstid 16-30 t.pr.uke

11% av barnehagebarna hadde oppholdstid 31-40 t.pr.uke

36% av barnehagebarna hadde oppholdstid 41- og over pr.uke

Andel gifte kvinner i arbeidsstyrken etter yngste barns alder(1987):

fra 0-2 år: 65% fra 3-6 år 78% fra 7-10 år: 80%

Andel gifte kvinner i arbeidsstyrken etter antall barn (1987):

1 barn: 82% 2 barn: 76% 3 barn: 70% 4 og flere: 54%

Kilde:Mini-fakta om likestilling, Likestillingsrådet 1988

Familien.

Pr. 1.januar 1987 var det 1.858.000 familier i Norge.

I 1987 var det i gjennomsnitt 2,24 personer pr. familie.

7,1% av familiene besto av enslig forsørger med barn

44,6% var enslige

22,1% var ektepar uten barn

Det vil si at bare 26,2% av alle familie/husholdningsenheter i Norge besto av mor, far og et eller flere barn.

Etter skilsmissemønsteret fra 1986 kan hvert 3. yngre ekteskap ende med skilsmisse.

Kilde:Mini-fakta om likestilling, Likstillingsrådet 1988

Aborter.

I 1978 (før ny lov) blei det innvilga 14 783 aborter

I 1984 blei det totalt utført 14 070 aborter

I 1986 blei det totalt utført 15 474 aborter

I 1988 blei det totalt utført 15 852 aborter

I 1978 var det 908 963 kvinner fra fylte 15 år til og med 49 år.

I 1988 var det 1 033 945 kvinner i samme alder.

På 10 år har det vært en økning i antall kvinner i fruktbar alder med 124 982.

Ser vi på siste året med gammel lov (78) og ti år etter (88) har det skjedd en økning i antall aborter på 1069 stk.

I 1978 blei det utført 16,2 aborter pr. 1000. kvinner og i 1988 blei det utført 15,3 aborter pr. 1000. kvinne.

Krisesenter.

Det eksisterer (1988) 47 krisesentra i Norge og 88 krise-telefoner.

Det første krisesenteret i Oslo blei oppretta i mai 1978 etter et års prøvedrift med krisetelefon.

Statestikk fra Krisesenteret i Oslo:

Antall kvinner, 1987: 384 1988: 391

Antall barn, 1987: 264 1988: 348

Antall overnattingsdøgn kvinner 1988:7477

Antall overnattingsdøgn barn 1988:5388

970 kontaktet krisesenteret pga. psykisk mishandling/trusler

893 kontaktet krisesenteret pga. fysisk mishandling

150 kontaktet krisesenteret pga. voldtekt

72 kontaktet krisesenteret pga.incest

238 kontaktet krisesenteret pga. «annet»

Alle tall er for 1988

Kilde: Årsrapport 1988, Krisesenteret i Oslo

Voldtekt og incest.

Etterforska voldtekter 1987: 279

Tiltale 1987: 79

Reaksjoner, 1987: 60

Etterforska incestsaker 1987: 46

Tiltale 1986: 18

Reaksjoner 1987: 2

Saker som blir anmeldt kan komme opp som sak for domstolene året etter slik at tallene ikke er direkte sammenlikkbare.

Harriet Holter anslår i sin bok «Tvang til seksualitet» at 19% av jentene og 14% av guttene blir utsatt for seksuelle overgrep før de fyller 18 år.

Støttesenteret mot Incest hevder at mellom 10%-20% av jentene under 18 år blir utsatt for incest.

Støttesenter mot Incest i Oslo blei offesielt åpna 10. juni 1986.

Copyright AKP (m-l), august 1989
Bestillingsnr. AK-8902

Hefte fås kjøpt hos
Studietjenester, tlf 02-384250
Gøteborggt. 8
0566 Oslo 5

Eller i Tronsmo bokhandel.